

РАДЯНСЬКИЙ РАЙВНО
ШКОЛА РОБІТНИЧОЇ МОЛОДІ № 5

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ
РОБОТИ ВЧИТЕЛЬКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
І ЛІТЕРАТУРИ СШРМ № 5, тов.РУДИК Н.Т.

м.КИІВ, 1985 р.

Уся багаторічна праця у вечірній школі вчительки української мови та літератури Неоніли Терентіївни Рудик спрямована на те, щоб дати учням-виробничникам міцні знання з свого предмету і засобами літератури виховати діяльну радянську людину з багатим духовним світом.

1984-1985 і нинішній навчальні роки в роботі Н.Т.Рудик позначені глибоким вивченням і реалізацією "Основних напрямків реформи загально-освітньої і професійної школи", рішень березневого і квітневого (1985 р.) Пленумів ЦК КПРС, які поставили перед учителями завдання підвищити якість навчання і виховання підростаючих поколінь, їх підготовку до суспільно корисної праці. В світлі цих настанов учитель повинен працювати на чітко визначений кінцевий результат своєї навчальної і виховної роботи, а саме: формувати соціально активну, творчу, дисципліновану людину, з глибоким осмисленням громадського обов'язку, свого місця на виробництві, в творенні нашого соціалістичного життя.

Керуючись цими настановами, готуючись гідно зустріти XXVII з'їзд КПРС, Н.Т.Рудик у своїй навчальній роботі намагається виконувати вказівки пояснювальної записки удосконаленої шкільної Програми з літератури, відбирає основне, головне в навчальному матеріалі, продумує найефективніші методи для кожного уроку чи групової консультації.

Пам'ятаючи, що вчитель вчить доти, поки сам вчиться, Н.Т.Рудик постійно підвищує свій теоретичний і методичний рівень. Її постійними порадиниками є твори В.І.Леніна, Н.К.Крупської, М.І.Калініна, А.В.Дуначарського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського з питань літературознавства, навчання і виховання дітей і юнацтва. Щоб бути завжди в обізнаності з актуальними проблемами сучасності, вчителька передплатує постійно журнали "Политическое самообразование", "Українська мова та література в школі", газети "Правда", "Прапор комунізму", "Учительская газета", "Радянська освіта", "Літературная газета", "Літературна Україна".

Все, що здобуває вчителька шляхом самоосвіти, активного сприйняття, всеяго нашого політичного і культурного життя, вона несе в учительський колектив школи, на урок до учнів, щоб кожним своїм словом вчити і виховувати. Маючи великий досвід педагогічної роботи, працюючи творчо, Н.Т.Рудик майстерно володіє різними методами і методичними засобами і в залежності від класу, рівня підготовки учнів, навчальної теми застосовує їх на своїх уроках.

Натхненно проводить вона лекції-вступні, заключні, оглядові. Її влучне, емоційне слово звучить і на початку кожного уроку, настрояючи, надихаючи учнів на відповідну роботу. Вдало вчителька організує бесіду з використанням опорних запитань (чи з підручника, чи самостійно вироблених), які зосереджують увагу учнів на основних проблемах і допомагають вести бесіду з прищодом на кінцевий резуль-

тат. Проблемний характер носить також і самостійна робота учнів над художнім текстом за роздавальним матеріалом. Проводить учителька на уроках цілісне вивчення художнього твору, часто веде уроки, комбінуючи методичні прийоми. Закінчується вивчення монографічної теми конференцією, семінарським заняттям за раніше оголошеним планом, на яких яких учні виступають з повідомленнями, доповідями, рефератами. Такі заняття привчають учнів до самостійної роботи, вчать їх вчитися, набувати, поповнювати свої знання і після закінчення школи.

Але всі застосовані методи у Н.Т.Рудик базуються на принципі - аналізувати твір в єдності змісту і форми.

Якже здійснює Ніна Терентіївна це завдання - аналіз твору в єдності змісту і форми.

Учителька ставить завдання перед собою і учнями дослідити: про що автор говорить у даному творі - це зміст його. І одночасно розкрити: як говорить - це форма твору.

Ефективного наслідку досягає Н.Т.Рудик при опрацюванні великих за розміром прозових творів, коли, відібравши з твору основні, найважливіші частини чи розділи, залучає учнів до їх дослідження. За поставленими запитаннями в картках (чи на дошці) в бесіді визначається тема твору, зупиняється увага учнів на характеристиці головних образів роману, повісті.

При вивченні таким методом роману "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" Панаса Мирного перед учнями в усій повноті постає трагічний образ Чіпки - шукача правди, "пропашої сили", стихійного бунтаря, що не вхопив тропи в своєму шуканні шляхів виборювання нового світу, в якому б "правда настала". Вдало поставлене запитання про долю розумних, допитливих, чесних, працьовитих юнаків у суспільстві, де "правда настала", активізує учнів, мобілізує їх увагу, пробуджує їх творчий потенціал. Часто застосовує вчителька самостійну роботу учнів за картками при вивченні поезії. В її вступному коментарі накреслюються основні ідейно-тематичні мотиви поезії (Франка, Грабовського, Лесі Українки, Тичини та ін.). Учні фіксують текст вірша і картки із запитаннями (індивідуально чи групами), на які повинні підготувати відповіді. Для виконання завдання учням дається 10-12 хвилин. У цей час учителька стежить за роботою учнів, допомагає тим, хто потребує допомоги.

Наприклад, вивчаючи вірш "Партія веде" Тичини в 10 класі; вчителька дає такі завдання: 1. Прочитайте вірш, визначте зміст його. 2. Чим пояснити вовторення останнього рядка строфи? 3. Як ви розумієте неологізм "збільшовичена ера"? 4. Визначте епітети, метафори, порівняння та інші художні засоби (повтори, оклична інтонація) і розкрийте їхнє ідейне навантаження. 5. У чому ідейний пафос вірша? Наведіть слова автора, що розкривають ідею вірша.

Кероване вчителькою обговорення вірша в єдності змісту і форми підводить учнів до ствердження автором керівної ролі Комуністичної партії в нашій країні, до розуміння єдності партії і народу.

Цікаво буде вчителька самостійну роботу учнів над ліро-епічною поемою А. Малишка "Це було на світанку". У вступному коментарі Н. Т. Рудик тільки намічає основну сюжетну лінію, що зв'язана з головним образом поеми, підкреслює ідейно-філософську глибину твору і, не вдаючись до конкретних деталей, залишає повне опрацювання поеми для самих учнів. Вони, поділені на групи за кількістю розділів поеми, одержують 9 карток і текст поеми. Зміст карток має навчально-виховне спрямування. Наприклад, картка 8. 1. Перефразуйте зміст розділу. 2. Яка ідея розкривається в ньому? 3. Чим людина дужча за природу? 4. Чим могутня і слава, вічна і безсмертна людина? 5. В чому глибокий філософський зміст цього розділу?

Після 10-хвилинної самостійної роботи відбувається бесіда, і учні повно охоплюють зміст поеми. Перед ними вимальовується образ жінки-трудівниці Докії Петрівни, розкриттям якого стверджується ідейний пафос поеми: людина смертна, безсмертний її труд на благо народу, Батьківщини.

Уроки Н. Т. Рудик пройняті яскраво вираженим виховним аспектом, що проймає весь дидактичний матеріал, обладнання уроку, кожне слово вчительки. Принцип єдності навчання і виховання відчувається на кожному уроці, на будь-яку тему, в кожному класі. Вчителька акцентує увагу учнів на вчинках, висловлюваннях героїв про добро і зло ("Хіба ревуть воли, як ясла повні"?), про духовне багатство і моральну красу на противагу дрібновласницькій обмеженості і духовного здичавіння ("Кайдашева сім'я", "Лісова пісня", "Фата моргана"), про велич революційних ідей, громадянськості (Франко, Грабовський, Коцюбинський, Леся Українка, радянські письменники).

Вивчення радянської літератури на уроках Н. Т. Рудик осяяне ленінськими ідеалами, діяльністю Комуністичної партії в єдності з народом у здійсненні величних накреслень побудови нового суспільства для щастя кожної трудової людини на всій земній кулі.

В кожному творі радянської літератури вона особливо підносить ідею радянського патріотизму, Інтернаціоналізму, дружби народів, працьовитості, величчя гармонійно розвиненої радянської людини.

Опрацьовуючи в II класі тему: "Проблематика творчості О. П. Довженка та місце письменника в розвитку української радянської літератури", вчителька поставила таку мету: а) поглибити, закріпити знання учнів про багатство проблематики Довженкової творчості, визначити його місце і значення в розвитку радянської літератури і кінематографії; б) формувати в учнів комуністичні переконання; в) виховувати повагу до творців матеріальних і духовних цінностей; г) на прикладі Довженкового служіння народові, його боротьби за гармонійно розвинену

людину виховати в учнів високу громадянськість, активну життєву позицію. Метод-комбінований: лекція з елементами самостійної роботи учнів і бесіди.

У своїй лекції - вступному коментарі - вчителька використовує виступ О. Довженка на II Всесоюзному з'їзді письменників про велич радянської людини-трудівника і стверджує, що змалюванню цієї людини-творця нового життя присвячена вся творчість видатного письменника і кінематографіста. Цей яскравий образ нашого сучасника цементує в єдину величуну епопою все кіноповісті митця. Логічно і невимусно в цих реалістичних образах розкриває автор животрепетні, актуальні проблеми нашої радянської дійсності. У своїй сукупності вони складають багаторгранну і всеохоплюючу проблематику творчості письменника.

Учителька роздає картки з вказівками на визначений текст "Поєми про море" і запитаннями і після 8-10 хвилинної самостійної роботи учнів залучає учнів до бесіди, внаслідок якої учні додають до своїх попередніх записів про проблематику творчості Довженка такі визначення:

- Народ-ленінські ідеї - комунізм.
- Гармонія величного труда і духовної краси людини-будівника комунізму.

Розкриваючи місце і значення О. Довженка в розвитку радянської літератури, вітчизняного і світового кіномистецтва, учителька натхненним словом малює образ видатного митця. У в уяві учнів залишається яскравий образ О. Довженка - геніальної людини, мужнього воїна, пристрасного патріота і переконаного Інтернаціоналіста, невтомного творця комуністичного світу.

Ще приклад застосування комбінованого методу лекції бесіди з коментованим читанням на уроці, тема якого: "Розкриття ідеї керівної ролі Комуністичної партії в образах комуністів-героїв трилогії "Прапороносці" Мета уроку: а) простежити глибину, майстерність і виразність змалювання образів комуністів у романі; б) розкрити одночасно в їх образах керівну і спрямовуючу роль Комуністичної партії в ході Великої Вітчизняної війни; в) розвивати логічне мислення, формувати науковий світогляд учнів; виховувати учнів у комуністичному дусі.

У процесі цілісного вивчення твору з виділенням образів комуністів підкреслювалися такі риси Воронцова; як радянський патріотизм, гуманізм, відданість ідеям Комуністичній партії, пролетарський Інтернаціоналізм, міцна віра в силу і могутність Радянської Армії, єдність громадського і особистого. Поставлені запитання під час бесіди підводять учнів до висновку, що моральна краса комуніста, радянської людини - в його ідейній переконливості, у відданості справі Леніна. Учителька вдало використовує висловлення Брянського про "красу вірності" і в процесі бесіди підводить учнів до висновку, що в цьому моральному принципі Брянського розкривається проблема духовної краси і щастя

людини - без вірності нема нічого святого в людини: нема міцних ідейних переконань, нема справжнього щастя в усіх проявах людської духовної краси: краси патріотизму і дружби, краси відваги і самовідданості, краси творчості і любові. Тільки вірність робить людину духовно красивою і щасливою в усіх її проявах.

Застосовуючи комбінований метод лекції, самостійної роботи учнів і бесіди, учителька тим самим активізує учнів, привчає до самостійної суджень, розвиває логічне мислення. Одним з форм активізації розумової діяльності учнів, прищеплення їм умінь і навичок працювати самостійно є написання учнями рефератів, доповідей на різні літературні теми - за програмними творами і позакласного читання. У шкільному навчальному кабінеті української мови і літератури зберігаються такі роботи присвячені творчості українських письменників.

Науковості уроків Н.Т.Рудик досягає застосуванням марксистсько-ленінської методології в аналізі творів і постійним застосуванням міжпредметних зв'язків з історією, філософією, політикою, суспільствознавством, з російською літературою, театром, музикою, кінематографією. Це застосування допомагає їй формувати в учнів діалектико-матеріалістичне розуміння природних і суспільних явищ, сприймати ці явища не розрізняючи, а в комплексі, в єдності, в зв'язку з іншими явищами природи чи суспільства, - як частки цілого, як ланки цілісного ланцюга явищ.

Можна зробити висновок: при вивченні української літератури, особливо радянської, Н.Т.Рудик зосереджує увагу учнів на позитивних образах твору. Сьогодні, - твердить вчителька, - коли Комуністична партія ставить перед радянським народом завдання підвищити трудову і соціальну активність, зміцнювати дисципліну, поглиблювати знання, освіченість, мобілізувати творчі сили, щоб піднести на новий якісно вищий щабель розвитку наш виробничий потенціал, дуже важливо засобами літератури створити і закріпити в пам'яті наших учнів величний образ нашого сучасника, для якого характерні духовне багатство і творчий труд, єдність слова і діла, ініціатива і відповідальність.

Органічним продовженням роботи Н.Т.Рудик у справі навчання і виховання учнів на уроці є її робота як класного керівника, а також позакласна робота, яку вчителька завжди проводить у школі, вважаючи цю роботу обов'язковою для кожного вчителя.

Протягом багатьох років Н.Т.Рудик приділяє велику увагу організації і проведенню загальношкільних вечорів, якими школа відгукується у своїй позакласній роботі на всі урочисті події в нашій країні, на всі радянські свята, тим самим виконуючи настанови Комуністичної партії про політизацію виховної роботи, її зв'язку з життям. Щороку проводяться вечори до річниць Великого Жовтня, народження комсомолу, виступу В.І.Леніна на III з'їзді комсомолу, утворення СРСР, Збройних сил СРСР, народження В.І.Леніна, проводилися до 40-річчя звільнення Києва і України від німецько-фашистських загарбників, 40-річчя свята Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні.

У проведенні цих вечорів завжди беруть участь учні 9-10-11 класів - члени шкільної художньої самодіяльності, для виступу яких Ніна Терентіївна завжди пише літературно-музичні композиції. Виконання композицій супроводяться музикою, піснями, використовуються фрагменти відповідних кінострічок. На цих вечорах виступають запрошені гості: ветерани Великої Вітчизняної війни, ветерани труда, члени спілки письменників України, артисти Київської філармонії. До проведення таких вечорів Н.Т.Рудик залучає і інших учителів, привчаючи молодих до такої роботи.

Н.Т.Рудик також є ініціатором організації і проведення учнівських науково-практичних конференцій з кожного предмета, за проведення яких відповідають шкільні методкомісії. Як член культкомісії профкому школи, бере активну участь в організації культпоходів в театр ім. Франка, в кінотеатри.

Наслідки такої роботи свідчать, що систематична позакласна робота в комплексі вечорів і культпоходів, науково-практичних конференцій і екскурсій з широким залученням учнів до активної участі в них має велике значення у виконанні настанов Комуністичної партії в справі поліпшення ідеологічної, політико-виховної роботи. Учні одержують уроки громадянськості, в них зміцнюється почуття відповідальності за доручену справу, вони поглиблюють свою освіченість, гартують благородні почуття дружби, взаємодопоміжки, колективізму, підвищують свій естетичний рівень. Активна участь одних і присутність інших школярів на цих міроприємствах сприяє їх підготовці до безкорисливої участі в громадській роботі вже після закінчення школи - на виробництві, в установі, допомагає утвердженню активної життєвої позиції.

Н.Т.Рудик впродовж своєї учительської роботи виконує різні громадські доручення: багато років була головою методкомісії вчителів української мови і літератури; багаторазово обиралася колективами вчителів, де працювала, головою МК (профкому), секретарем учительської парторганізації. Останні роки виконує обов'язки заступника секретаря парторганізації ВСШ № 5.

Ця її робота, часті її доповіді і виступи на партійних, виробничих і професійних зборах, політсеминарах, педрадах, виробничих нарадах, на засіданнях методкомісії - це її міркування і досвід про навчання і виховання учнів-виробничників, якими вона щедро ділиться зі своїми колегами. Досить перелічити тільки деякі з цих доповідей, щоб пересвідчитися в різнобічності її знань і інтересів.

- Взаємозв'язок формування наукового світогляду, морального і естетичного виховання учнів у процесі викладання української літератури.

- Завдання педколектива школи в справі поліпшення ідейно-політичного виховання учнів на уроках і в позакласній роботі.

- Всебічний, гармонійний розвиток особистості - вища мета комуністичного суспільства.

- Образ творця матеріальних і духовних цінностей, героїв нашого часу в українській літературі 70-початку 80 років.

7

- Міжпредметні зв'язки при вивченні української літератури як засіб формування наукового світогляду та ідейного виховання учнів.

- Аналіз художнього твору в єдності змісту і форми.

- Організація самостійної роботи учнів при вивченні кіноповісті О.Довженка "Поєма про море".

- Методрозробки уроків за творчістю Лесі Українки, Б.Олійника, І.Драча, О.Гончара, О.Довженка....

- Матеріали червеневого (1983 р.) Пленуму ЦК КПРС і завдання колективу школи в проведенні ідейно-виховної роботи в школі.

- Завдання педколективу школи в справі поліпшення ідеологічної, масово-політичної роботи в школі.

- Завдання парторганізації, педколективу школи в світлі рішень квітневого (1985 р.) Пленуму ЦК КПРС і багато інших.

Публікації методичних статей, листів методичного характеру і літературно-музичних композицій в журналі "Українська мова і література в школі" впродовж багатьох років також можна вважати поширенням досвіду роботи Н.Т.Рудик серед учителів усієї нашої республіки.

ЗА В У Ч Ш Р М Б

5

Муршин В.В. Коробейник/